

Handreiking

voor het opzetten van een
tijdelijke onderwijsvoorziening voor
asielzoekerskinderen

Bijlage bij Quick scan

Bianca Leest & Annemarie van Langen

Nijmegen, december 2017

Projectnummer: 2017.710

© 2017 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt te Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Eerste verkenning tijdelijke onderwijsvoorzieningen	3
	Schoolbesturen	3
	Overlegstructuur	3
	Ondersteuning en informatie	4
	Populatie	4
	Visie en invulling onderwijsvoorziening	4
	Communicatie	5
3	Voorbereiding van de tijdelijke onderwijsvoorziening	6
3.1	Huisvesting	6
	Financiële regelingen	6
	Gebouw	6
	Inrichting	7
	Brinnummer	7
3.2	Personeel	8
	Werving	8
	Soorten aanstellingen	8
	Bevoegdheden, competenties en scholing	9
	Overleg	10
3.3	Onderwijsbekostiging en overige financiële regelingen	10
	Onderwijsbekostiging	10
	Vergoeding van kosten voor opstarten onderwijsvoorziening	10
	Schoolkosten (COA)	10
	Leerlingvervoer (COA)	11
	Financiering vanuit de gemeente	11
3.4	Leerplicht en Inspectie	11
	Leerplicht	11
	Inspectie van het Onderwijs	12
4	Op de school en in de klas	13
4.1	Intake, vertrek en administratie	13
	Intake en inschrijving	13
	Vertrek en overdracht	13
	Administratie	14
4.2	Organisatie en invulling van het onderwijs	14
	Groepsindeling en lestijden	14
	Methoden en materiaal	14
4.3	Sociale veiligheid	15
4.4	Leerlingzorg	15
4.5	Voorschoolse educatie en kinderopvang	16

1 Inleiding

Op verzoek van het Ministerie van OCW is in het voorjaar van 2017 deze handreiking opgesteld. Het doel van het ministerie is om ervaringen die zijn opgedaan in de afgelopen periode van hoge instroom van asielzoekers te verzamelen en deze om te zetten in een document dat gebruikt kan worden door gemeenten, schoolbesturen en scholen die in de toekomst te maken krijgen met het (in korte tijd) opzetten van tijdelijke onderwijsvoorzieningen voor asielzoekerskinderen. Deze handreiking gaat nadrukkelijk over tijdelijke onderwijsvoorzieningen die nodig zijn bij een tijdelijk verhoogde instroom van asielzoekerskinderen. Voor andere doelgroepen nieuwkomers, of meer permanente opvang- en onderwijssituaties kunnen andere overwegingen gelden.

Onderzoekers van KBA Nijmegen hebben in maart-april 2017 gesproken met betrokkenen van scholen, schoolbesturen en gemeente-organisaties van vier gemeenten: Nijmegen, Terneuzen, Harderwijk en Zeewolde. In het onderzoek zijn deze beschouwd als drie 'cases' waarbij de naburige gemeenten Harderwijk en Zeewolde als één case zijn gedefinieerd omdat zij vo-voorzieningen hebben gedeeld en deels dezelfde personen betrokken waren. Deze gemeenten hebben alle vier te maken gehad met een periode van tijdelijk sterk verhoogde instroom van asielzoekers, hetgeen leidde tot de vestiging van tijdelijke opvanglocaties en de noodzaak om op korte termijn onderwijsvoorzieningen op te zetten voor kinderen van asielzoekers, zowel voor primair als voortgezet onderwijs.

De situaties van de vier gemeenten waren zeer uiteenlopend. Nijmegen had te maken met een tijdelijk zeer hoge instroom en heeft een tijdelijke gezamenlijke po-vo-onderwijsvoorziening in een oud schoolgebouw op afstand van de opvanglocatie gerealiseerd. In de gemeente Harderwijk is het primair onderwijs in onderbouw en bovenbouw verdeeld over twee scholen en in Zeewolde is er een tijdelijke school op het azc gemaakt; de vo-leerlingen van beide gemeenten zijn gezamenlijk op de bestaande ISK opgevangen. Terneuzen ten slotte, heeft de vo-leerlingen eveneens op de bestaande ISK-voorziening opgevangen (die daarvoor is verbouwd) en het po is gevestigd in een school die recent leeg was komen te staan vanwege krimp in de regio. We hebben de gesprekken over deze onderwijsvoorzieningen gevoerd aan de hand van een aantal vaste thema's. Deze vormen ook de basis van dit thematisch geordende document. We hebben daarbij bewust gekozen voor de term 'handreiking'. Voor veel onderwerpen of kwesties bestaat geen pasklare oplossing. Daarbij kunnen zulke oplossingen zomaar ingehaald worden door bijvoorbeeld de actualiteit van nieuwe regelgeving. We geven in deze handreiking aan wat onderwerpen en vragen zijn waarover nagedacht dient te worden bij het opzetten van een tijdelijke onderwijsvoorziening en waarin keuzes gemaakt moeten worden. We geven daarbij overwegingen, suggesties, tips en ervaringen aan die we op basis van onze drie 'cases' hebben verzameld.

In deze handreiking gaat het over tijdelijke onderwijsvoorzieningen in zowel het primair als het voortgezet onderwijs. Het betreft zogenaamd eerste opvang onderwijs, voor kinderen die nieuw zijn in Nederland met als doel deze kinderen zo snel mogelijk laten meedoen in het reguliere onderwijs. Het onderwijs aan deze kinderen is met name gericht op verwerving van de Nederlandse taal. In het po is dit onderwijs gericht op doorstroom naar het reguliere basisonderwijs. In het vo gebeurt dit in de Internationale Schakelklas (ISK) waar jongeren worden opgevangen met een niet-Nederlandstalige achtergrond en zij Nederlands leren en worden voorbereid op vervolgonderwijs.

Voor aanvullende informatie over wetgeving, financiële regelingen, lesmateriaal en overige zaken met betrekking tot onderwijs aan nieuwkomers, verwijzen we naar de website van LOWAN (www.lowan.nl) en van DUO (www.duo.nl). LOWAN ondersteunt de scholen die het eerste opvangonderwijs aan nieuwkomers verzorgen in het primair en voortgezet onderwijs.

2 Eerste verkenning tijdelijke onderwijsvoorzieningen

De gemeente zal in de regel het eerste initiatief nemen richting de schoolbesturen wanneer het voornemen bestaat om een opvanglocatie in de gemeente te openen en men een tijdelijke verhoogde instroom in de gemeente verwacht.

Schoolbesturen

De gemeente heeft minimaal één po- en vo-bestuur nodig die bereid zijn de tijdelijke onderwijsvoorziening te gaan verzorgen. In sommige gevallen is de keuze van de besturen voor de hand liggend omdat er al scholen in de regio zijn die onderwijs voor anderstaligen verzorgen en er aangesloten kan worden op de expertise van deze scholen. Veelal organiseert de gemeente een bijeenkomst waarvoor alle schoolbesturen uit de regio (bijvoorbeeld van het regionaal samenwerkingsverband) worden uitgenodigd en worden geïnformeerd. Het is belangrijk om goed af te stemmen met de besturen in de regio voordat de definitieve keuze voor de besturen wordt gemaakt. Hierbij kunnen de volgende overwegingen spelen:

- a. besturen die de uitdaging aangaan, zullen in de regel financiële risico's moeten nemen, omdat zij met name de personeelskosten moeten voorfinancieren in afwachting van onderwijsbekostiging, die onzeker is vanwege onvoorspelbare schommelingen in leerlingaantallen. Uitgangspunt is dat de hoogte van de financiering vanuit OCW reëel en voldoende is..
- b. mogelijk is spreiding van het financiële risico over meerdere besturen een optie (bijvoorbeeld door boven- en onderbouwgroepen in het po te spreiden over twee besturen of een samenwerking tussen twee vo-besturen in het werven van leraren onder hun eigen personeel of als tijdelijke extra 'overlooplocatie'. Een andere mogelijkheid is samenwerking en financieel gedragen door twee of meer bestuurden waarvan één penvoerder en hoofdverantwoordelijke en waar de leerlingen zijn ingeschreven.
- c. in een krimpregio zullen wellicht meerdere besturen interesse hebben in de tijdelijke onderwijsvoorzieningen omdat zij hiermee hun leraren aan het werk kunnen houden.

Het samenwerkingsverband kan een ingang zijn voor regionale afstemming over de tijdelijke onderwijsvoorzieningen. Kanttekening hierbij is dat taalachterstand en onderwijs gericht op verwerving van de Nederlandse taal niet onder passend onderwijs vallen en in die zin niet tot de taken van het samenwerkingsverband behoren.

Het schoolbestuur maakt op basis van een conceptbegroting een inschatting van de financiële risico's. De raad van toezicht moet uiteindelijk toestemming geven. Het meenemen van de medezeggenschapsraad in dit proces vergroot het draagvlak voor het genomen besluit.

Overlegstructuur

Bij de eerste overleggen zullen in de regel de gemeente, de betrokken schoolbesturen en het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) aanwezig zijn. Het COA is de uitvoerende overheidsorganisatie die verantwoordelijk is voor de opvang van asielzoekers. In het vervolg van het traject kunnen verschillende keuzes gemaakt worden, onder andere afhankelijk van de omvang van de verwachte instroom. Soms wordt het bestuurlijk en ambtelijk overleg gescheiden in een overleg tussen de wethouder en de schoolbesturen en een overleg tussen beleidsmedewerker(s) of projectleider van de gemeente, de (beoogde) schooldirecteur(en) en de COA locatiemanager. Soms wordt het overleg ook gecombineerd en zitten alle functionarissen samen om de tafel. Na

een beperkt aantal intensieve overleggen in de aanloop, kan voor een overlegfrequentie van bijvoorbeeld eens per maand worden gekozen in een passende samenstelling.

Bij zeer grootschalige opvang en onderwijsvoorzieningen die op zeer korte termijn gerealiseerd moeten worden, kan behoefte zijn aan het inrichten van een project met een projectleider.

Ondersteuning en informatie

Belangrijke partijen in de eerste informatievoorziening over onderwijs aan asielzoekerskinderen zijn LOWAN, het COA en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). LOWAN ondersteunt en kan in het overleg uitgenodigd worden voor een presentatie over het opzetten van tijdelijke onderwijsvoorzieningen. Dit geeft gemeente en besturen een eerste indruk van wat er komt kijken bij het opzetten van de onderwijsvoorziening. Het COA heeft op landelijk niveau een onderwijsspecialist in dienst die eveneens informatie kunnen geven over onder andere wettelijke kaders, financiële regelingen, communicatie en de werkwijze van het COA. DUO kan aanvullend informatie bieden over bijvoorbeeld de onderwijsbekostiging.

Populatie

Het COA gaat er in hun communicatie over het algemeen van uit dat circa 10-12% van de populatie bestaat uit leerplichtige kinderen in de po-leeftijd en 7% in de vo-leeftijd. Dit zijn echter gemiddelden en de feitelijke percentages kunnen hiervan afwijken. Voor de gemeente en de schoolbesturen is het van belang dat beschikbare informatie over de verwachte populatie (asielzoekers, statushouders) en de samenstelling van de groep (gezinnen, alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv'ers)) met hen wordt gedeeld. Als zich bijvoorbeeld veel amv'ers in de populatie bevinden, betekent dit minder kinderen in de po-leeftijd en in de regel veel meer jongens dan meisjes. Als er veel statushouders bij zijn, dan zullen de kinderen waarschijnlijk al een onderwijsverleden in Nederland hebben opgebouwd. Hetzelfde geldt voor een populatie met ouders en kinderen die weliswaar nog geen status hebben maar ook al langere tijd in Nederland verblijven in afwachting van de uitkomst van hun procedure,

Visie en invulling tijdelijke onderwijsvoorziening

Bij de keuze voor de invulling van de tijdelijke onderwijsvoorziening spelen onder andere de volgende overwegingen:

- a. welke onderwijsvoorzieningen zijn er en kan hierbij worden aangesloten?
- b. hoeveel instromers in de po- en vo-leeftijd worden verwacht?;
- c. welke huisvesting is beschikbaar: bestaande of nieuwbouw bij de opvanglocatie, leegstaande scholen, leegstaande ruimte op reguliere scholen;
- d. op welke afstand van de opvanglocatie bevinden de huisvestingsmogelijkheden zich?;
- e. welke investeringen zijn nodig om deze opties geschikt te maken voor onderwijs voor deze doelgroepen?

Achterliggende vraag is echter vooral wat de visie is op het onderwijs aan nieuwkomers van de betrokken besturen. Gaat de voorkeur uit naar het plaatsen van leerlingen in reguliere groepen in reguliere scholen om snelle integratie te bevorderen? Of kiest men voor intensief taalonderwijs in aparte (taal)klassen waar het leren van Nederlands prioriteit heeft? Past dit op een bestaande school of moet er een aparte locatie worden geopend? Wat is een goede verhouding tussen reguliere leerlingen en tijdelijk verblijvende nieuwkomers op een school of in een klas? Worden po en vo gecombineerd in een integrale voorziening of hebben aparte voorzieningen de voorkeur? Hoe gaat men om met eventuele reisafstand tussen de opvang en de schoolvoorziening?

Zeker bij samenwerkende besturen is het belangrijk dat over dit soort zaken tot overeenstemming wordt gekomen in de aanloopfase. Op basis van deze (gedeelde) visie kunnen dan keuzes gemaakt worden voor de invulling van de onderwijsvoorziening.

Communicatie

De komst van een tijdelijke opvanglocatie kan vragen en soms onrust oproepen onder de bewoners van de betreffende gemeente. Goede communicatie naar alle betrokkenen vanaf het begin is daarom essentieel. Ook kan het goed werken om de communicatie rondom de nieuwe opvang en de tijdelijke onderwijsvoorziening centraal te coördineren. De gemeente is hiervoor de meest voor de hand liggende partij. Hieronder volgt een aantal communicatiemogelijkheden (specifiek gericht op de tijdelijke onderwijsvoorziening):

- informatiebrief voor omwonenden school (bij een tijdelijke schoollocatie);
- informatiebijeenkomst voor omwonenden (bij een tijdelijke schoollocatie), eventueel op de school;
- informatiebrief aan ouders van leerlingen van betrokken scholen (met name wanneer tijdelijke onderwijsvoorziening binnen bestaande school wordt gevestigd);
- informatiebrief aan de ouders van de asielzoekersleerlingen;
- persbericht (nadat omwonenden en ouders op de hoogte zijn gebracht);
- periodieke nieuwsbrief naar ouders en omwonenden (bijvoorbeeld om hen op de hoogte te houden van ontwikkelingen als de school later van start gaat dan gepland of als de school voortijdig wordt opgeheven).

Verderop in deze handreiking komt in twee hoofdstukken aan de orde wat er verder in de voorbereiding moet gebeuren om de tijdelijke onderwijsvoorziening op te zetten en wat aandachtspunten zijn als de leerlingen eenmaal naar school komen. In de voorbereidende fase spelen zaken als financiering, huisvesting, werving en aanstelling van personeel en het toezicht en de handhaving van de onderwijsinspectie en leerplicht. Vervolgens gaat de handreiking verder in op zaken die concreet op de school gaan spelen: in- en uitschrijving van leerlingen, de organisatie en invulling van het onderwijs, sociale veiligheid, leerlingzorg en voorschoolse educatie.

3 Voorbereiding van een tijdelijke onderwijsvoorziening

3.1 Huisvesting

In de aanloop naar een tijdelijke onderwijsvoorziening zullen snel en in grote lijnen taken verdeeld moeten worden. De gemeente is verantwoordelijk voor de huisvesting van het onderwijs en moet zorgen voor een passende locatie. De gemeente zal in die verantwoordelijkheid ook de aanvraag indienen voor een vergoeding van de huisvestingskosten bij het COA.

Financiële regelingen

Po

De gemeente waar een opvanglocatie van het COA wordt gevestigd kan via het COA aanspraak maken op de OHBA-regeling: een vergoeding voor de huisvesting van nieuwe voorzieningen voor basisonderwijs aan asielzoekers.

De regeling bestaat uit:

- een bijdrage in de investerings- dan wel de huurlasten;
- een bijdrage in de kosten van eerste inrichting, onderwijsleerpakket en meubilair;
- een bijdrage in de kosten van de stichting van materiële instandhouding van de gymnastiek accommodatie;
- een bijdrage in de onroerende zaakbelastingen;
- een bijdrage in de kosten voor de brand-, gevaren- en glasverzekering, een verzekering tegen risico van buitenvandalisme en een eigen gebrek-constructiefoutenverzekering.

Vo

In het vo zitten de financiële middelen voor huisvesting in het gemeentefonds. De financiering van de locatie voor de tijdelijke (uitbreiding van de) ISK is daarmee in de regel minder snel geregeld dan voor het po en biedt minder zekerheden voor het vo-bestuur dat het onderwijs verzorgt. In het bestuursakkoord van 28 april 2016, dat tussen het Rijk en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is gesloten, is afgesproken dat gemeenten een aanvullende decentralisatie-uitkering ontvangen ten behoeve van de huisvestingsvoorzieningen voor het vo. Dit is van toepassing op de schooljaren 2015/2016 en 2016/2017. Deze uitkering kan met terugwerkende kracht worden aangevraagd en geldt voor de huisvesting van vo dat aan leerplichtige asielzoekers wordt gegeven die verblijven in (nood)opvanglocaties van het COA.

Gebouw

De keuze voor de wijze waarop de tijdelijke onderwijsvoorziening wordt gehuisvest, hangt samen met de overwegingen die zijn genoemd in de paragraaf 'Eerste verkenning' onder de kop 'Visie en invulling onderwijsvoorziening'. De onderwijsvoorziening kan in een aparte school worden gehuisvest eventueel op het terrein van de opvang of in een deel van een bestaande school. Het po en vo kunnen apart worden ondergebracht en eventueel ook geïntegreerd worden.

Een bijkomstig, maar geen doorslaggevend voordeel van een schoollocatie op het terrein van de opvang is dat de ouders (die in de regel geen eigen vervoer hebben) gemakkelijker bereikbaar

zijn voor de leraren en daardoor gemakkelijker bij de school worden betrokken. De keerzijde is dat de kinderen niet loskomen van de opvangsituatie. Wanneer de tijdelijke onderwijsvoorziening buiten het opvangterrein wordt gehuisvest, is bereikbaarheid een aandachtspunt. In paragraaf 3.3 volgt meer informatie over leerlingvervoer.

Voor de huur van het gebouw kan een bruikleenovereenkomst in de vorm van een contract tussen de gemeente en het schoolbestuur worden opgesteld zodat eventuele risico's voor het schoolbestuur zijn afgedekt. In bestaande gebouwen kunnen aanpassingen of verbouwingen nodig zijn om de school geschikt te maken voor de doelgroep. Vooral voor de jongsten, zeker als po en vo in één gebouw worden gevestigd, is het van belang een overzichtelijke veilige omgeving te maken. Afbakening van een bepaald deel van de school voor het po helpt daarbij, zowel in het gebouw als op de speelplaatsen. Een manier om dit zonder taal inzichtelijk te maken, is door te werken met looproutes die in kleur worden aangegeven op de vloer.

Inrichting

Vaak wordt vanwege de korte termijn en om de kosten laag te houden gewerkt met tweedehands meubilair, bijvoorbeeld van de besturen in de regio. Zaken als digiborden en computers worden vaak wel nieuw aangeschaft, maar kunnen na gebruik voor de tijdelijke onderwijsvoorziening door het schoolbestuur elders worden ingezet.

Het gaat hier in principe om geschikte maar sobere voorzieningen vanwege beperkte middelen en om eventuele negatieve beeldvorming in de samenleving te voorkomen. Voor ouders van 'reguliere' leerlingen kan het bijvoorbeeld lastig zijn als een school vanwege krimp is gesloten en voor de tijdelijke onderwijsvoorziening weer met nieuwe spullen wordt geopend.

Verder moet de school bereikbaar zijn, door middel van een vaste telefoonlijn of mobiel en een internetverbinding hebben.

De inboedel moet verzekerd worden en voor de leerlingen moet een ongevallenverzekering worden afgesloten.

Brinnummer

Als de tijdelijke onderwijsvoorziening op een aparte locatie wordt gevestigd, moet deze als een nevenvestiging (vo) van een bestaande school worden geregistreerd. Het is voor het vo belangrijk om dit tijdig te regelen omdat de leerlingen anders niet ingeschreven kunnen worden en de school mogelijk een kwartaal bekostiging misloopt. Voor het po is registratie van een dislocatie niet mogelijk. De leerlingen worden 'gewoon' ingeschreven bij de hoofdschool.

Po

Bij de keuze van de school / Brin waar de tijdelijke onderwijsvoorziening administratief wordt ondergebracht, is het zinvol een aantal zaken te overwegen: de omvang van de school (kleinescho-lentoeslag in stand houden), het leerlingbestand van het bestuur (mogelijkheid tot groeibekostiging) en de locatie van de school (impulsgebied).

Bij grotere (3 of meer groepen) en/of relatief zelfstandig opererende nieuwkomersvoorziening maakt de Inspectie van het Onderwijs een zogenaamd onderwijscluster aan bij het bestaande Brin-nummer. Op deze voorzieningen houdt de inspectie apart toezicht. Scholen/besturen worden verzocht de inrichting van een zelfstandige/grotere nieuwkomersvoorzieningen te melden.

Vo

Wanneer de tijdelijke ISK-groepen op een andere locatie gevestigd worden, hangt de wijze waarop de Brin-registratie aangevraagd moet worden af van de afstand ten opzichte van de school waar de nevenvestiging wat betreft Brinnummer wordt ondergebracht. De volgende informatie is gebaseerd op een informatieblad van OCW:

<http://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2014/09/OCW-Informatiedocument-nevenvestigingen-voor-nieuwkomers-in-het-voortgezet-onderwijs.pdf>

Als de nieuwe vestiging hemelsbreed gemeten binnen 3 kilometer afstand van een bestaande vestiging van de school ligt, kan deze als tijdelijk worden aangemerkt en het bestuur kan volstaan met een melding aan DUO, voorzien van een verklaring van de gemeente dat het gebouw ter beschikking komt. Het bestuur moet de tijdelijke vestiging wel zo snel mogelijk melden en daarbij aangeven dat de vestiging wordt gebruikt voor het onderwijs aan nieuwkomers.

Voor een nieuwe vestiging die hemelsbreed gemeten op 3 kilometer afstand of meer van een bestaande vestiging van de school ligt, moet volgens de wet een verzoek tot goedkeuring in een Regionaal Plan Onderwijsvoorzieningen (RPO) worden ingediend. Vanwege de haast die in de regel geboden is bij het opzetten van een tijdelijke school, is een verkorte procedure opgesteld die door het jaar heen bij DUO kan worden ingediend en vergezeld gaat van:

1. een verklaring van geen bezwaar van de vo-besturen in de regio/van het RPO;
2. de verklaring van het schoolbestuur dat de nieuwe nevenvestiging alleen gebruikt wordt voor de opvang van nieuwkomers, met als doel de nieuwkomers zo snel mogelijk in het reguliere onderwijs te laten instromen;
3. de nieuwe nevenvestiging wordt zo spoedig mogelijk en uiterlijk binnen twee jaar overeengekomen en aangevraagd in een RPO.

3.2 Personeel

Werving

In eerste instantie zal het bestuur een kwartiermaker of directeur aanstellen die het overige personeel voor de tijdelijke onderwijsvoorziening gaat werven. Omdat men vaak op zeer korte termijn docenten moet werven en het een tijdelijke functie betreft, kiezen scholen er veelal voor om eerst te zoeken naar kandidaten in hun eigen bestuur, de vervangingspool, mensen in een wachtgeldregeling of van een collega-bestuur waarmee afspraken over detachering gemaakt kunnen worden.

Soorten aanstellingen

Sommige scholen geven docenten eerst een maandcontract om te kijken of het nieuwkomersonderwijs hen past. Daarna volgt er opnieuw een tijdelijk contract. In voorkomende gevallen werd met driemaandelijke contracten gewerkt, overeenkomstig de bekostigingstermijnen. Ook kunnen bestaande aanstellingen tijdelijk worden uitgebreid. Wanneer de voorziening langer loopt dan verwacht en meerdere opeenvolgende tijdelijke contracten worden afgesloten, moet het schoolbestuur rekening houden met de bepalingen van de Wet Werk en Zekerheid. Toelating tot het participatiefonds is in het verleden niet altijd evident gebleken. Mede daarom kiezen schoolbesturen ook voor andere vormen van aanstellingen zoals:

- *inhuren van zzp'ers*: het schoolbestuur gaat geen verplichting aan met betrekking tot de ingehuurde medewerker en bij onverwachte krimp of vervroegde sluiting van de onderwijsvoorziening kunnen deze overeenkomsten gemakkelijk beëindigd worden;
- *detachering*: mogelijk bestaan er al afspraken met collega-besturen of het samenwerkingsverband over detachering van medewerkers;
- *uitzendkrachten*: het voordeel is dat er geen arbeidscontract wordt aangegaan en bij krimp of sluiting de samenwerking zonder verplichtingen kan worden beëindigd; een nadeel zijn de relatief hoge inhuurkosten.

Bovengenoemde tijdelijke en eenvoudig te beëindigen samenwerkingen zijn echter ook een risico voor de continuïteit van het onderwijs in tijden waarin veel vraag is naar leraren. Voor de schoolbesturen is het belangrijk om na te denken hoe het weglekken van opgebouwde expertise kan worden voorkomen.

Bevoegdheden, competenties en scholing

Onderwijs geven op een tijdelijke onderwijsvoorziening voor asielzoekerskinderen vraagt om specifieke competenties. Ervaring met NT2 of onderwijs aan anderstaligen is vanzelfsprekend een pre. Vanwege de vaak zeer korte opstarttijd en de omgang met andere culturen zijn competenties als flexibiliteit, improvisatievermogen en een pioniersmentaliteit belangrijk. Deze vorm van onderwijs vraagt om leraren die het een uitdaging vinden om niet in een 'gespreid bedje' terecht te komen, helder kunnen communiceren met leerlingen (en hun ouders) van verschillende achtergronden, veiligheid en structuur kunnen bieden en grenzen kunnen stellen (geen hulpverlener zijn).

Pabo-opgeleide leraren zijn vanwege hun pedagogisch-didactische bekwaamheden en kennis van verschillende vakgebieden geschikt om in de (tijdelijke) ISK (vo) in te zetten. Op basis van de beleidsregel 'onthefing benoembaarheidsvereisten en bekwaamheidserkenning vo' kunnen tegenwoordig pabo-gediplomeerden met een post-hbo NT2 of twee jaar NT2 ervaring en bijscholing ook benoemd worden voor het vo.

Voor klassenassistenten in het po kan gedacht worden aan medewerkers vanuit de kinderopvang die affiniteit met de doelgroep hebben.

Een verklaring omtrent gedrag (VOG) is verplicht en dient tijdig te worden aangevraagd omdat de procedure soms enige tijd in beslag kan nemen. Als de school vaste vrijwilligers wil inzetten is het verstandig om ook van hen een VOG te vragen.

Veel gebruikte mogelijkheden voor scholing en voorbereiding zijn:

- AUGEO e-learningcursus 'steun bieden aan vluchtelingenjongeren'.
<https://www.lowan.nl/lesmateriaal/augeo-e-learning-cursus-vo-steun-bieden-vluchtelingenjongeren/>
- Periodiek aangeboden workshops en studiedagen van LOWAN, bijvoorbeeld over interculturele communicatie, NT2 en traumaverwerking.
<https://www.lowan.nl/agendapovo/>
- Een aantal Pabo's in Nederland biedt een post-hbo opleiding NT2 in het po aan (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Haagse Hogeschool).
- Op bezoek gaan bij scholen en gemeenten die ervaring hebben met (tijdelijke) onderwijsvoorzieningen voor asielzoekerskinderen (eventueel via LOWAN te organiseren).

Overleg

Het nieuw samengestelde team van een tijdelijke onderwijsvoorziening staat samen voor een grote uitdaging en een zeer intensieve periode. Momenten van gezamenlijk overleg en uitwisseling zijn dan ook belangrijk. Elke school vult dit anders in, van dagelijks samenkomen voor aanging van de lessen of koffie drinken na de lessen of een vaste overlegstructuur.

3.3 Onderwijsbekostiging en overige financiële regelingen

Onderwijsbekostiging

Po

Voor asielzoekerskinderen in het po geldt zogenaamde bijzondere bekostiging. Een school kan elk kwartaal bekostiging aanvragen voor asielzoekers of statushouders die minder dan een jaar in Nederland zijn. Hiervoor geldt een drempel van minimaal vier asielzoekers/statushouders (en/of overige vreemdelingen). Op jaarbasis bedraagt de bekostiging voor deze leerlingen 9.000 euro. Voor leerlingen die tussen een en twee jaar in Nederland zijn, geldt geen drempelwaarde. Alle ouders moeten de ouderverklaring vaststelling leerlinggewicht invullen.

Actuele informatie over leerlingbekostiging in het po is te vinden op de website van DUO ('bijzondere bekostiging') en LOWAN primair onderwijs.

Vo

Ook in het vo kan per kwartaal bekostiging worden aangevraagd voor alle nieuwkomers (asielzoekers, statushouders en overige vreemdelingen) die korter dan twee jaar in Nederland zijn en niet de Nederlandse nationaliteit hebben. Hier spreekt DUO van aanvullende bekostiging. De leerlingen moeten voldoen aan de volgende voorwaarden:

De leerling:

- is ingeschreven als daadwerkelijk schoolgaand;
- is vreemdeling volgens de Vreemdelingenwet 2000 (art. 1);
- volgt geen internationaal georiënteerd voortgezet onderwijs of Europees secundair onderwijs.

Voor leerlingen die op 1 oktober minder dan een jaar in Nederland zijn, bedraagt de bekostiging in het kalenderjaar daarop volgend 2750 euro per kwartaal. Voor leerlingen die op 1 oktober tussen de een en twee jaar in Nederland zijn, ontvangt de school reguliere bekostiging plus 1.025 euro per kwartaal in het kalenderjaar daarop volgend, zolang de leerling op de betreffende peildatum korter dan twee jaar in Nederland is.

Actuele informatie over onderwijsbekostiging in het po en vo is te vinden op de website van DUO ('aanvullende bekostiging') en op de website van LOWAN.

Vergoeding van kosten voor opstarten onderwijsvoorziening

Een po-school die voor het eerst bijzondere bekostiging aanvraagt, kan een eenmalige additionele vergoeding ontvangen (in 2017: 10.785 euro). Vo-scholen die niet eerder met het verzorgen van onderwijs aan nieuwkomers te maken hebben gehad, kunnen op aanvraag eenmalig voorbereidingsbekostiging ontvangen (in 2017: 16.000 euro).

Schoolkosten (COA)

Voor leerlingen die in een opvanglocatie van het COA verblijven, geldt de zogenaamde Kaderregeling. Met deze regeling voorziet het COA in tegemoetkomingen in de kosten die gemaakt

worden voor schoolgeld/ouderbijdrage en het boekengeld. Daarvoor dient de school een factuur naar het COA te sturen. Meer informatie over de hoogte van de bedragen en de procedure is te vinden op de website van LOWAN: <https://www.lowan.nl/voortgezet-onderwijs/financiering/coa/>

Leerlingvervoer (COA)

Het COA is verantwoordelijk voor het vervoer van leerlingen in de opvanglocatie van het COA. Als de afstand tussen de tijdelijke onderwijslocatie en de opvanglocatie te groot is, kunnen met het COA afspraken gemaakt worden over het vervoer van de leerlingen. De kosten voor het vervoer worden door het COA betaald. Er zijn geen vaste regels voor het vervoer; per situatie wordt beoordeeld wat de beste oplossing is.

Voor het vervoer naar een po-locatie die op afstand van de opvanglocatie ligt, wordt in de regel busvervoer ingezet. Het COA vergoedt de bus en de chauffeur. Deze groep jonge kinderen kan ook begeleiding in de bus nodig hebben die niet standaard door het COA wordt vergoed. We raden scholen aan om vooraf afspraken te maken over hoe dit wordt georganiseerd en wie het financiert.

Voor de leerlingen in het vo is georganiseerd busvervoer een optie, maar kan wellicht ook gebruik worden gemaakt van de aanwezige lijndiensten. CAO kan afspraken maken met de vervoersmaatschappij over bustarieven en bijvoorbeeld een extra stop bij de tijdelijke school.

Het COA bekostigt geen vervoer van de ouders naar school of voor uitstapjes met de leerlingen. Voor uitstapjes kunnen eventueel sponsors gezocht worden. Voor activiteiten met ouders (bijvoorbeeld tienminutengesprekken of een feestelijke bijeenkomst met de kinderen) kunnen leraren in overleg met het COA eventueel ook naar de opvanglocatie komen.

Financiering vanuit de gemeente

In hoeverre en onder welke voorwaarden de gemeente een financiële bijdrage levert aan de tijdelijke onderwijsvoorziening wisselt per situatie. Schoolbesturen kunnen in overleg gaan met de gemeente over verdere financiële ondersteuning (bijvoorbeeld voor gymfaciliteiten of lesmateriaal, uit de onderwijsachterstandenmiddelen) of borgstelling voor (een deel van) het financiële risico dat de schoolbesturen lopen. Deze afspraken kunnen worden vastgelegd in een convenant tussen de gemeente en de het betreffende schoolbestuur. Op de website van LOWAN zijn voorbeelden te vinden van convenanten en een modelconvenant.

3.4 Leerplicht en Inspectie

Leerplicht

Asielzoekerskinderen vallen onder dezelfde leer- en kwalificatieplichtbepalingen als alle kinderen in Nederland. Wanneer in een gemeente een tijdelijke onderwijsvoorziening wordt opgezet, zullen de gemeente en leerplicht in overleg met de school bepalen op welke wijze wordt gehandhaafd. In goed overleg kan COA hierin eventueel ondersteunen, door aan- en afwezigheid bij vertrek met de bus te registreren en uit te wisselen met de school en in contact te treden met ouders van afwezige kinderen. Leerlingen zullen tussentijds schooldagen missen omdat zij aanwezig moeten zijn bij de asielprocedure.

De leerplichtambtenaar is niet alleen van en aan het handhaven, hij heeft hierin meer een bemiddelende en ondersteunende rol, juist ook omdat het lastig is om te handhaven in het geval van schoolverzuim van asielzoekerskinderen en in het bijzonder van AMV'ers. Belangrijk onderdeel hierbij is het verzuimbeleid van een school: registreert de school nauwkeurig en meldt de school tijdig?

Inspectie van het Onderwijs

De school of het schoolbestuur kan een proactieve rol spelen in het contact met de inspectie en hen uitnodigen voor een oriënterend bezoek zodat de inspectie kennis kan maken met de nieuwe school, eisen snel duidelijk zijn en de inspectie in een vroeg stadium advies kan geven. De inspectie zoekt ook zelf contact met (bij haar bekende) nieuwe scholen en hun bestuur en plant veelal in het eerste half jaar een oriënterend bezoek. Ze maakt dan ook afspraken rond het vervolgtoezicht.

Po

De Inspectie van het Onderwijs brengt de nieuwe nieuwkomersvoorzieningen (nieuwe azc-scholen, nieuwe relatief zelfstandige nieuwkomersvoorzieningen of nieuwe grotere nieuwkomersvoorzieningen van 3 groepen of meer) ongeveer een half jaar na de start een oriënterende bezoek. Dit betreft een gesprek met het bestuur en de directeur en een korte rondleiding door de school. Op basis van de verkregen informatie bepaalt de Inspectie of in het tweede jaar van bestaan (of eerder) een kwaliteitsonderzoek risico nodig is of dat een onderzoek plaatsvindt als het bestuur bezocht wordt vanuit het vierjaarlijks onderzoek van bestuur en scholen.

Daarnaast wordt elk jaar wordt een risicoanalyse gedaan bij reeds bestaande nieuwkomersvoorzieningen zodat jaarlijks bekeken kan worden of een kwaliteitsonderzoek risico nodig is.

Het toezicht op nieuwkomersvoorzieningen sluit zo veel mogelijk aan op de reguliere aanpak voor het toezicht op basisscholen. Voor meer informatie hierover, zie:

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/onderwijs-aan-nieuwkomers/vraag-en-antwoord>

Om gescheiden administraties te kunnen voeren en in het kader van toezicht, is het van belang dat de school als aparte locatie is geregistreerd.

Vo

Het toezicht in het vo, voor een (tijdelijke uitbreiding van een) ISK valt onder het onderzoekskader Voortgezet Onderwijs 2017 :

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/onderzoekskaders/documenten/rapporten/2016/06/13/onderzoekskader-2017-voor-het-toezicht-op-het-voortgezet-onderwijs>

De twee standaarden aanbod en zicht op ontwikkeling wijken af van het waarderingskader voor regulier voortgezet onderwijs. Deze zijn beschreven in bijlage 3 van het onderzoekskader vo 2017.

4 Op de school en in de klas

4.1 Intake, vertrek en administratie

Intake en inschrijving

Asielzoekerskinderen hebben volgens de leerplichtwet net als alle kinderen in Nederland recht op onderwijs en dat recht geldt uiteraard meteen. Vanzelfsprekend is het niet haalbaar dat kinderen die zojuist zijn aangekomen op een opvanglocatie meteen naar school gaan.

Waarschijnlijk zal de eerste intake voor een relatief grote groep leerlingen zijn die recentelijk op de opvanglocatie zijn aangekomen. De intake kan op de opvanglocatie of op de onderwijslocatie plaatsvinden. In het tweede geval moet vervoer georganiseerd worden en heeft als voordeel dat ouders samen met hun kinderen meteen kennis kunnen maken met de onderwijslocatie en zij later met een veilig gevoel hun kinderen naar school laten gaan. Bij de timing van de intake is het verstandig rekening te houden met de vier peildata voor de leerlingbekostiging, zodat de school geen inkomsten misloopt door een te late intake.

Omdat kinderen vaak maar beperkte tijd op de school verblijven en er snel gestart moet worden, moet de eerste intake noodzakelijkerwijs vrij beperkt gehouden worden, met bijvoorbeeld de volgende – meest essentiële – onderdelen:

- kennismaking en rondleiding;
- schoolregels;
- invullen intakeformulier
  - Personalia
  - Ouderverklaring vaststelling leerlinggewicht
  - Schoolloopbaan in land van herkomst en Nederland, mate van alfabetisering in het Latijnse schrift
  - Medische gegevens
- kopie ID;
- ondertekening inschrijfformulier door ouders.

In de praktijk zal dit meestal gebeuren tijdens de eerste periode op school. LOWAN heeft op de website een uitgebreid aanbod aan voorbeelden en een lijst met aandachtspunten voor het eerste gesprek met de ouders. Voor het vo heeft Bureau ICE het Intake-instrument Eerste Opvang Anderstaligen (EOA) ontwikkeld: een flexibel toetsenpakket, waarmee de leerbaarheid, taal- en rekenvaardigheid, belemmerende en succesfactoren van de leerling in kaart wordt gebracht.

Voor de communicatie met ouders kunnen professionele tolken ingezet worden. Via LOWAN kunnen tegen gereduceerd tarief tolken van het Tolk- en Vertaalcentrum Nederland (TVcN) ingeschakeld worden, bijvoorbeeld telefonisch of via de webcam. Uit kostenoverwegingen of vanwege tijdsgebrek wordt soms ook de hulp van meertalige medewerkers, ouders of leerlingen ingezet.

Vertrek en overdracht

Leerlingen verhuizen vaak meermaals en mogelijk onverwacht waardoor overdracht van de leerlinggegevens niet altijd goed verloopt. Om de kans op een goede overdracht te vergroten en

leerlinginformatie te kunnen delen, is het van belang om tijdig (als de leerling op school begint) een document met het onderwijsnummer aan de ouders mee te geven, een brief waarin aan de nieuwe school wordt gevraagd om contact op te nemen zodat relevante gegevens doorgestuurd kunnen worden en de leerling uitgeschreven kan worden. Sommige scholen maken een officieel uitzienend document om het belang ervan te onderstrepen voor de ouders. Vervolgscholen kunnen vervolgens het dossier opvragen bij de school, indien de leerling hier voldoende tijd onderwijs heeft gevolgd. Voor meer informatie over in- en uitschrijving:

http://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2014/09/In_en_uitschrijven_van_leerlingen.pdf

Leerlingen moeten regelmatig afscheid van elkaar nemen omdat ze verhuizen naar een volgende opvanglocatie. De school kan de leerling een klein aandenken meegeven (klein vanwege beperkingen in bagage die mag meereizen) en in de klas bijvoorbeeld een wand maken met foto's van medeleerlingen die zijn verhuisd. Tip: boekje van Pharos "Dag maar weer."

Administratie

Vanwege de afwijkende bekostiging is de administratie van de leerlingen complexer en anders dan die voor reguliere leerlingen. Dit vraagt de nodige kennis en (inwerk)tijd van de medewerker die deze administratie bijhoudt. Voor het schoolbestuur zal het wenselijk zijn om een aparte administratie bij te houden van de leerlingen van de tijdelijke onderwijsvoorziening, vanwege de aparte bekostigingsregelingen.

Kinderen die voor het eerst onderwijs volgen in Nederland beschikken nog niet over een onderwijsnummer. Bij asielzoekersleerlingen zal bij de eerste registratie nog geen burgerservicenummer bekend zijn. De school ontvangt dan een onderwijsnummer dat noodzakelijk is voor de verdere communicatie over de leerling met de volgende school.

4.2 Organisatie en invulling van het onderwijs

Groepsindeling en lestijden

Er zijn meerdere overwegingen bij het indelen van groepen. Leerlingen die al op jonge leeftijd zijn gaan werken, zullen mogelijk erg moeten wennen aan het weer naar school gaan. Vaste lestijden en lokalen helpen ook in vo-klassen bij het bieden van structuur voor de leerlingen. Door bijvoorbeeld ook in het vo het onderwijs voor de groep(en) nieuwkomers op vaste tijden te starten en te eindigen, kunnen leerlingen samen reizen. Of de groepen kunnen bijvoorbeeld standaard het tweede uur starten zodat de leerlingen niet op het drukste moment van de ochtend de busreis hoeven maken en ze zeker altijd plaats hebben in de bus. Samen reizen op deze manier biedt structuur en kan de deelname aan het onderwijs verhogen.

Methoden en materiaal

Po

Op de website van LOWAN zijn veel voorbeelden te vinden van (door scholen zelf ontwikkelde) materialen voor technisch en begrijpend lezen, mondelinge taalvaardigheid en rekenen. Op de website is ook een format te vinden van een invulbaar onderwijskundig rapport voor de volgende school. Voor het po is het aanbod van lesmethoden op het moment van schrijven van dit document volgens ervaren po-leerkrachten verouderd. Gevolg is dat er in het po momenteel veel wordt gecombineerd en zelf ontwikkeld.

Vo

Voor het ISK-onderwijs op het vo zijn actuele methoden en lesmateriaal beschikbaar via de LOWAN website. Hier is ook uitgebreide informatie over leerlijnen, uitstroomprofielen en NT2-streefniveaus te vinden. De uitstroomprofielen en NT2-streefniveaus zijn recent ontwikkeld in opdracht van het ministerie van OCW en zijn behulpzaam bij het bepalen van de indeling in groepen. Het aanbod wordt nog verder ontwikkeld, met voorbeelden van lessentabellen en onderwijsprogramma's. Er is ook een NT2-startpakket ontwikkeld voor de eerste acht weken.

4.3 Sociale veiligheid

Veiligheid en structuur in en om de klas en het pedagogisch klimaat zijn voor deze doelgroep extra belangrijk. Schoolregels kunnen bij de intake worden verteld in de eigen taal (met tolk of meertalige docent of leerling) en op papier worden gezet met behulp van pictogrammen. LOWAN beschikt over handige voorbeelden. Bij de intake kunnen leerlingen bijvoorbeeld een gekleurde kaart met een foto van de leraar krijgen die ze meenemen op de eerste schooldag. Als de leraren op de eerste schooldag met hun kleur op het schoolplein staan, weten de kinderen bij wie ze moeten zijn. In het gebouw kunnen met kleuren de routes en klassen aangegeven worden. Extra duidelijkheid en structuur kan geboden worden door vaste schooltijden, vaste lokalen en vaste docenten.

Sommige scholen geven aan dat samenspel voor de jonge kinderen in deze doelgroep lastig kan zijn. Mogelijk is het nodig om meer begeleiding op het schoolplein in te zetten en meer voor te doen. Overprikkeling van de leerlingen kan voorkomen worden door niet teveel materialen en speelgoed in de klas of op het schoolplein te hebben. Mogelijke spanningen die op de opvanglocatie leven kunnen doorwerken op school, bijvoorbeeld wanneer er weinig privacy is op de opvanglocatie.

Begeleiders van het COA kunnen – eventueel met behulp van ouders of andere vrijwilligers – op de opvanglocatie ondersteunen bij het begeleiden van het vertrek naar school, het uitreiken van de lunch en het registreren van aan-/afwezigheid en dit doorgeven aan de school.

4.4 Leerlingzorg

De leerlingzorg rondom asielzoekerskinderen vereist net als in het regulier onderwijs een structuur met IB'er (po), zorgcoördinator (vo) en mentoren (vo). Specifieke kennis van traumaverwerking en interculturele communicatie is nuttig voor het onderwijs aan deze doelgroep (zie paragraaf 3.3 voor scholingsmogelijkheden).

Voor kinderen die in een opvanglocatie van het COA verblijven en die meer of andere zorg nodig hebben dan de school kan bieden, geldt dat niet de gemeente, maar het COA verantwoordelijk is voor financiering van de hulp vanuit de Regeling Zorg Asielzoekers. Meer informatie hierover is te vinden in het 'Informatiedocument onderwijs aan asielzoekerskinderen' van het ministerie van OCW (versie 2017):

https://www.vo-raad.nl/system/downloads/attachments/000/000/306/original/Informatiedocument_asielzoekers_en_nieuwkomers.pdf?1487173133

Net zoals voor andere leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte geldt passend onderwijs ook voor asielzoekerskinderen met een extra ondersteuningsbehoefte. Wanneer een leerling een extra ondersteuningsbehoefte heeft waar de school niet in kan voorzien, dan kan de school een beroep doen op de middelen van het samenwerkingsverband. Het kan extra inspanningen van de school en het samenwerkingsverband vragen om de onderwijsondersteuning of een doorverwijzing naar het speciaal (basis)onderwijs voor deze leerlingen te organiseren, omdat ze vaak verhuizen en wonen op locaties die soms buiten de stads- of dorpskern zijn gevestigd, terwijl de ouders niet over eigen vervoer beschikken. Met het aanvragen van een toelaatbaarheidsverklaring voor speciaal (basis)onderwijs hoeft niet gewacht te worden totdat de kinderen een verblijfsstatus hebben gekregen.

4.5 Voorschoolse educatie en kinderopvang

Voor de groep 0-4 jarigen gelden geen vaste voorzieningen of regelingen. Per situatie wordt – door de gemeente en het COA – gezien wat mogelijk is. In sommige gemeenten werken de voorschoolse instellingen vanuit dezelfde maatschappelijke betrokkenheid als de po-besturen en wordt er soepel samengewerkt. In andere gemeenten verloopt samenwerking stroever, bijvoorbeeld omdat het commerciële aspect van de kinderopvang een sterkere rol speelt en/of er andere arbeidsvoorwaarden gelden voor het personeel in de kinderopvang dan in het onderwijs. Soms wordt de kinderopvang vooral met vrijwilligers georganiseerd. Wanneer de ouders erbij aanwezig zijn, is het formeel geen kinderopvang en hoeft het niet aan de wettelijke eisen te worden voldaan. Scholen zien kansen voor voorschoolse educatie – zo snel mogelijk starten met het leren van de Nederlandse taal – die momenteel nog niet voldoende worden benut.